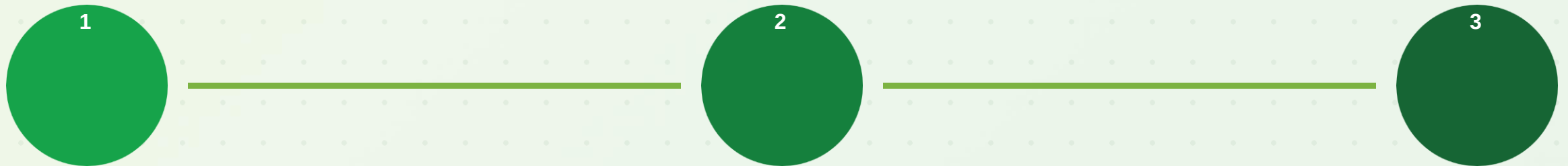

Қазақстанның жасыл экономикаға көшуінің негізгі кезеңдері

Дәріс 1

Мусағалиева А.Н.
PhD, доцент

Қазақстанның жасыл экономикаға көшу үдерісін кезең-кезеңімен талдау, оның институционалдық, стратегиялық және практикалық негіздерін түсіндіру. Әлемдік тәжірибемен салыстыра отырып, Қазақстанның экологиялық саясатындағы жетістіктері мен болашақтағы бағыттарын көрсету.

Жасыл экономика

Экологиялық тұрақтылық пен экономикалық өсім арасындағы тепе-теңдікті қамтамасыз ететін даму моделі

- ● Қазақстанның жасыл экономика саясатының қалыптасу алғышарттары
- ● «Жасыл экономикаға көшу тұжырымдамасы» және оның мақсаттары
- ● Жасыл экономиканы дамытудың негізгі кезеңдері мен бағыттары
- ● Әр кезеңнің басым жобалары мен нәтижелері
- ● 2050 жылға дейінгі даму стратегиясы және күтілетін нәтижелер

Қазақстан Республикасының жасыл экономикаға көшуі - экономикалық өсімді экологиялық тұрақтылықпен ұштастыруға бағытталған ұлттық стратегия. Бұл бағыт еліміздің ұзақмерзімді даму саясатының маңызды құрамдас бөлігі болып табылады.

XXI ғасырдың басында Қазақстан табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану, қоршаған ортаны қорғау және энергия тиімділігін арттыру сияқты мәселелерге тап болды. Негізгі алғышарттар:

Шикізатқа тәуелді экономикалық құрылым

Экономиканың құрылымы ресурстарға тәуелді

Энергияны шамадан тыс тұтыну

Энергия тұтыну деңгейі өте жоғары

Су және жер ресурстарының шектеулілігі

Ресурстардың шектеулілігі

Климаттық өзгерістердің күшеюі

Климаттық өзгерістер елімізге қауіп төндереді

Қазақстанның жасыл экономикаға көшуіне халықаралық ұйымдардың жаһандық «жасыл өсу» стратегиялары айтарлықтай әсер етті. БҰҰ, ЭЫДҰ және UNEP аясында қабылданған бұл стратегиялар Қазақстанның экологиялық саясатына бағыт берді.

БҰҰ

Ұлттар басқынысының жаһандық стратегиялары жасыл экономикаға көшу бағытын анықтады

Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы

Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы тәжірибе алмасуға және технологиялық трансфертке мүмкіндік береді

UNEP

БҰҰ Қоршаған ортаны қорғау бағдарламасы жасыл энергетика мен экологиялық таза технологияларды дамытуға бағытталған

2012 жыл

Рио+20 конференциясы

«Жасыл экономика» тұрақты дамудың басты бағыты ретінде бекітілді

2025

Тұжырымдамалық негіз

Қазақстан Республикасының жасыл экономикаға көшуіндегі іргелі қадам 2013 жылғы 30 мамырда Қазақстан Президентінің №577 Жарлығымен «Қазақстан Республикасының жасыл экономикаға көшу тұжырымдамасының» қабылдануы болды.

Тұжырымдаманың маңыздылығы:

- ✓ Елдің экономикалық дамуын экологиялық және технологиялық тұрғыдан жаңғыртудың жол картасын айқындады
- ✓ "Қазақстан-2050" стратегиясымен және БҰҰ-ның тұрақты даму мақсаттарымен (ТДМ) үйлесімді
- ✓ Аштықты жою, таза су мен санитария, қолжетімді және таза энергия, жауапты тұтыну мен өндіріс, климаттың өзгеруіне қарсы күрес және құрлық экожүйелерін сақтау сияқты мақсаттарға жетуге мүмкіндік береді

Тұжырымдаманың стратегиялық мақсаты

2050 жылға дейін экономиканың энергия тиімділігін арттыру, ресурстарды үнемді пайдалану және халықтың өмір сапасын жақсарту

Негізгі міндеттері:

Табиғи ресурстарды тиімді пайдалану

Су, жер, биологиялық және басқа да ресурстарды пайдалану тиімділігін арттыру

Экологиялық инфрақұрылымды жаңғырту

Қолданыстағы инфрақұрылымды жаңарту және жаңаларын салу, әсіресе электр энергетикасы саласында

Инновациялық технологияларды енгізу

Экономиканың барлық секторларында неғұрлым тиімді және "жасыл" технологияларды қолдану

Климаттық тұрақтылыққа қол жеткізу

Қоршаған ортаға түсетін қысымды азайту және парниктік газдар шығарындыларын төмендету

2050 жыл

Бірінші кезең (2013–2020 жж.) - Институционалдық қалыптасу

Бұл кезеңде жасыл экономиканың құқықтық, стратегиялық және ұйымдастырушылық негіздері қаланды. Қазақстанның жасыл экономикаға көшуінің негізгі документтері және бұқымдар құрылды.

2013 жыл

Қазақстан Республикасының Президентінің №577 Жарлығымен «Қазақстан Республикасының жасыл экономикаға көшу тұжырымдамасы» қабылданды. Бұл құжат елдің экономикалық дамуын экологиялық және технологиялық тұрғыдан жаңғыртудың жол картасын айқындады.

2014 жыл

«Энергия үнемдеу және энергия тиімділігі туралы» Заң қабылданды, бұл энергия тұтынуды азайтуға және тиімділікті арттыруға бағытталған маңызды қадам болды.

2017 жыл

«Болашақ энергиясы» тақырыбына арналған ЭКСПО-2017 халықаралық көрмесі өткізілді. Бұл шара жаңартылатын энергия көздері мен жасыл технологияларды насихаттауға және оларға инвестиция тартуға ықпал етті.

Мемлекеттік бағдарламалар

Жаңартылатын энергия көздерін дамытуға арналған мемлекеттік бағдарламалар қабылданды, бұл секторға қолдау көрсетудің бастамасы болды.

Негізгі жетістіктер (2013–2020)

Бірінші кезеңде Қазақстанның жасыл экономикаға көшуінің құқықтық, стратегиялық және ұйымдастырушылық негіздері қаланды. Бұл кезеңде қол жеткізілген маңызды жетістіктер:

Жел және күн электр станцияларының саны 2 еседен астам артты

Жаңартылатын энергия көздерінің үлесі 2020 жылға қарай 3%-дан асты

Қалдықтарды басқару жүйесі жетілдірілді

Waste-to-energy жобалары іске асырылды, қалдықтардың азайтылуы үшін көмектеседі

Энергия тиімділігі 13%-ға артты

Өндірістің энергия сыйымдылығын төмендету үшін жетістіктер атқарылып

«Жасыл көпір» серіктестік бағдарламасы іске қосылды

Аймақтық және халықаралық деңгейде жасыл технологиялар мен тәжірибе алмасуға мүмкіндік берді

Екінші кезең (2021–2030 жж.) - Экономиканы жаңғырту және экологиялық қайта құру

Бұл кезеңде басты назар табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану мен көміртегі ізін азайтуға бағытталған. Бұл кезеңде экономиканы жаңғырту және экологиялық қайта құру қажет.

Басты мақсаттар мен міндеттер:

Энергияның жаңартылатын көздерінің үлесін арттыру

2030 жылға қарай 15%-ға дейін арттыру

«Циркулярлы экономика» принциптерін енгізу

Ресурстарды қайта пайдалану, қалдықтарды азайту

Су және жер ресурстарын цифрлық мониторингтеу

Ресурстарды тиімді басқару үшін цифрлық технологияларды қолдану

Эко-инновациялар мен «жасыл» стартаптарды қолдау

Жасыл технологияларды дамытуға және енгізуге ықпал ететін инновацияларға қолдау

Үшінші кезең (2031–2050 жж.) - Жасыл технологиялардың үстемдігі

1
2013-2020

2
2021-2030

3
2031-2050

Бұл кезеңде Қазақстанның экономикасы «жасыл» негізге толық өтеді. Табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану және көміртегі ізін азайтуға бағытталған ұзақ мерзімді мақсаттар қамтамасыз етеді.

Үшінші кезеңдегі негізгі мақсаттар:

Жаңартылатын энергия үлесі – 50%-дан жоғары

2050 жылға қарай ЖІӨ энергия қажетсінуін 2021 жылғы деңгейден 35%-ға төмендету

Көмірсутекті отын үлесі күрт азаяды

ЖЭК үлесін 50%-ға жеткізу

Барлық қалаларда экологиялық көлік және «ақылды» инфрақұрылым

Қалдықтарды қайта өңдеу үлесін 60%-ға дейін арттыру

Табиғи капиталды толық қорғау және биоәртүрлілікті сақтау

Ауаның ластану деңгейін нөлге дейін азайту

Негізгі секторлар бойынша басым бағыттар

Қазақстанның жасыл экономикаға көшу тұжырымдамасы бес негізгі секторға басымдық береді.

Энергетика

2030 жылға қарай электр энергиясын өндіруде жаңартылатын энергия көздерінің 5%-ға дейін арттыруды көздейді.

Су шаруашылығы

Суды үнемдеу технологияларын енгізу және су ресурстарын тиімді басқару. 2040 жылға қарай ауыл шаруашылығын сумен қамтамасыз ету.

Ауыл шаруашылығы

Органикалық өндірісті дамыту және жер ресурстарын тиімді пайдалану арқылы ауыл шаруашылығының тұрақтылығын арттыру.

Көлік

Экологиялық таза көлік түрлерін, соның ішінде электромобильдер мен қоғамдық көлікті дамыту арқылы ауаның ластануын азайтуға бағытталған.

Қалдықтарды басқару

Қалдықтарды қайта өңдеу және олардан энергия өндіру жобаларын іске асыру арқылы қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіру.

Құрылымдық маңыздылық

Бұл секторлар экономикалық өсімді қамтамасыз ете отырып, қоршаған ортаға әсерді азайтуға бағытталған.

Жасыл экономикаға көшу процесін реттейтін және қолдайтын бірқатар негізгі институттар мен құрылымдар:

ҚР Экология және табиғи ресурстар министрлігі

Жасыл экономика саясатын әзірлеу мен іске асыруға жауапты негізгі мемлекеттік орган

«Жасыл Даму» АҚ

Жасыл технологияларды енгізуге және экологиялық жобаларды қолдауға бағытталған ұлттық оператор

«Qazaq Green» қауымдастығы

Жасыл экономиканы дамытуға мүдделі тараптарды біріктіретін қоғамдық ұйым

«Kazenergy» және «Samruk-Energy»

Энергетика саласындағы ірі компаниялардың жаңартылатын энергия көздерін және энергия тиімділігін арттыруға бағытталған бастамалары

БҰҰДБ (UNDP)

Қазақстандағы жасыл экономиканы дамытуға, соның ішінде энергия тиімділігі мен жаңартылатын энергия технологияларын енгізуге қолдау көрсетеді

АХҚО Жасыл қаржы орталығы

Қазақстанда және Орталық Азия аймағында жасыл қаржыны дамытуға және ілгерілетуге бағытталған

Қазақстанның жасыл экономикаға көшуі елдің экономикалық және әлеуметтік дамуына айтарлықтай оң әсер етеді. Бұл трансформация экономикалық өсімді және әлеуметтік сапасын қамтамасыз етуді.

Жаңа жұмыс орындарын құру

Жасыл секторда **500 мыңға жуық** жаңа жұмыс орны ашылады. Бұл жұмыссыздықты азайтуға және халықтың әл-ауқатын арттыруға ықпал етеді.

Өндірістің энергия сыйымдылығын төмендету

Жасыл технологияларды енгізу арқылы ЖІӨ-нің энергия сыйымдылығы 2020 жылға қарай **25%-ға**, 2050 жылға қарай **50%-ға** төмендейді.

Табиғи ресурстардың тиімділігін арттыру

Суды үнемдеу технологиялары, жерді тиімді басқару және қалдықтарды қайта өңдеу арқылы табиғи ресурстарды пайдалану тиімділігі артады.

Халықтың өмір сүру сапасын жақсарту

Қоршаған ортаның ластануын азайту, ауа мен су сапасын жақсарту арқылы халықтың денсаулығы мен өмір сүру ортасының сапасы артады.

Қазақстан жаһандық экологиялық мәселелерді шешуде халықаралық деңгейде белсенді рөл атқарады және экологиялық саясатты қолдайды:

БҰҰДБ, Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы, UNEP жобаларына қатысу

БҰҰ Даму Бағдарламасы, Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы, БҰҰ Қоршаған орта бағдарламасы сияқты халықаралық ұйымдардың жобаларына қатысады

Париж климаттық келісіміне қосылу

2016 жылы Қазақстан Париж климаттық келісіміне қосылуымен 2030 жылға қарай парниктік газдар шығарындыларын 1990 жылғы деңгейден 15%-ға қысқартуға міндеттенді

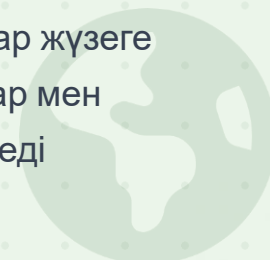
«Жасыл көпір» серіктестік бағдарламасы

Бұл бағдарлама Азия мен Еуропа елдері арасындағы "жасыл" экономикаға көшу бойынша делдалдық қызмет атқарады. Оның аясында аймақтық жобалар жүзеге асырылып, экологиялық таза технологиялар мен инвестициялық жобаларға қолдау көрсетіледі

ЕҚДБ инвестициялары

Еуропалық қайта құру және даму банкі Қазақстандағы жасыл жобаларға 1,5 миллиард еуроға жуық инвестиция салып, жаңартылатын энергия көздерін дамытуға қолдау көрсетеді

Қазіргі сын-қатерлер және болашақ мүмкіндіктер

⚠ Сын-қатерлер

- **Экономиканың көміртегіге тәуелділігі**
Электр энергиясының 80%-дан астамы көмір жағу арқылы өндіріледі
- **Инвестиция тапшылығы**
Жасыл қаржыландыруға инвестициялар әлі де төмен деңгейде қалып отыр
- **Қалдықтарды басқарудағы инфрақұрылымдық шектеулер**
Жыл сайын 5-6 миллион тонна қатты тұрмыстық қалдықтардың тек 3%-ы қайта өңделеді
- **Су ресурстарының шектеулілігі**
Ғасыр соңына қарай мұздықтардың 50%-ы еріп кетуі мүмкін
- **Халықтың экологиялық мәселелерге қатысты хабардарлығы**
2025 жылы жүргізілген сауалнамаға сәйкес, тек 10,6%-ы экологиялық мәселелерді бірі деп атаған

💡 Мүмкіндіктер

- **Жасыл қаржы нарығын дамыту**
АХҚО Жасыл қаржы орталығының құрылуы және жасыл облигациялар шығаруға қолдау
- **Халықаралық серіктестік**
«Жасыл көпір» серіктестік бағдарламасы аясында аймақтық жобаларды іске асыруға мүмкіндік
- **Инновациялық технологияларды енгізу**
Жаңартылатын энергия көздерін, суды үнемдеу технологиялары, органикалық ауыл шаруашылығы
- **ЖЭК әлеуеті**
2023 жылы ЖЭК нысандары елдегі электр энергиясы өндірісінің 5,92%-ын құрады
- **Уран ресурстары**
Қазақстан әлемдегі ең ірі уран өндіруші болып табылады

Ұзақ мерзімді және күрделі процес

Қазақстанның жасыл экономикаға көшуі - ұзақ мерзімді, күрделі және кешенді процесс. Бұл процесс тек экологиялық аспектілерді ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік және технологиялық жаңғыруды да қамтиды.

Институционалдық өзгерістер

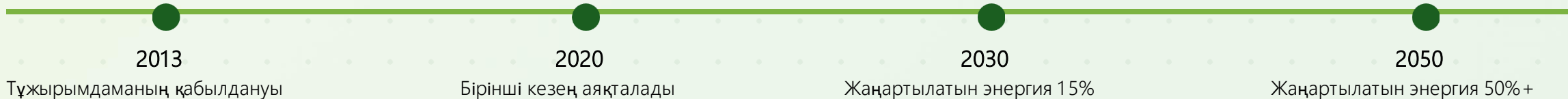
Тұжырымдаманың қабылдануы, стратегиялық мақсаттарды айқындады және үш негізгі кезеңге бөлінген. Бұл кезеңдер арқылы жасыл экономиканың құқықтық, стратегиялық және ұйымдастырушылық негіздері қалады.

2050 жылға қарайғы бағыты

Бұл мақсатқа жету үшін барлық секторлардағы тұрақты дамуға бағытталған саясаттар мен шаралардың үздіксіз іске асырылуы қажет. Жасыл экономикаға көшу - қазақстанның экономикалық өсімді экологиялық тұрақтылықпен ұштастыруға бағытталған ұлттық стратегиясы.

Болашақ мүмкіндіктер

Жасыл қаржы нарығын дамыту, халықаралық серіктестік, инновациялық технологияларды енгізу және ЖЭК әлеуетінен артық мүмкіндіктер бар.

💡 2050 жылға қарай Қазақстан экологиялық тиімді, ресурсты үнемдейтін және халықтың әл-ауқаты жоғары елге айналуы көздейді.

Қазақстанда жасыл экономикаға көшу тұжырымдамасы қай жылы қабылданды?

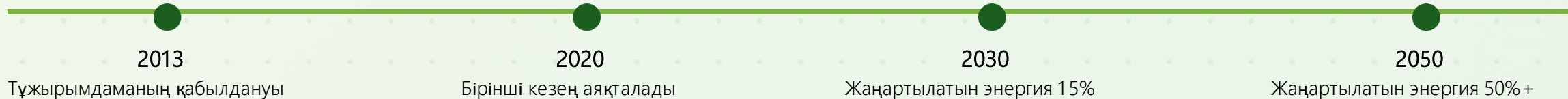
Бірінші және екінші кезеңдердің негізгі айырмашылығы неде? 2031–2050 жылдарға арналған басты мақсат қандай? Жасыл экономиканы дамытуда қандай секторлар басым рөл атқарады? «Жасыл көпір» бағдарламасының мәнін түсіндіріңіз.

2050 жылға қарайғы бағыты

Бұл мақсатқа жету үшін барлық секторлардағы тұрақты дамуға бағытталған саясаттар мен шаралардың үздіксіз іске асырылуы қажет. Жасыл экономикаға көшу - қазақстанның экономикалық өсімді экологиялық тұрақтылықпен ұштастыруға бағытталған ұлттық стратегиясы.

Болашақ мүмкіндіктер

Жасыл қаржы нарығын дамыту, халықаралық серіктестік, инновациялық технологияларды енгізу және ЖЭК әлеуетінен артық мүмкіндіктер бар.

💡 2050 жылға қарай Қазақстан экологиялық тиімді, ресурсты үнемдейтін және халықтың әл-ауқаты жоғары елге айналуды көздейді.

- 1 Жасыл экономика дегеніміз не?
- 2 Қазақстанның жасыл экономикаға көшуінің негізгі себептері қандай?
- 3 Жасыл экономикаға көшудің негізгі бағыттары қандай?
- 4 Жасыл экономикаға көшудің экологиялық және экономикалық артықшылықтары қандай?
- 5 Қазақстанның жасыл экономикаға көшу жолындағы негізгі кезеңдері қандай?
- 6 Жаңартылатын энергия көздерін дамытудың маңыздылығы неде?

- 1 Қазақстан Республикасының Президентінің 2013 жылғы 30 мамырдағы №577 Жарлығымен бекітілген "Қазақстан-2050" стратегиясы
- 2 "Қазақстан Республикасының «жасыл экономикаға» көшу жөніндегі тұжырымдамасы. – Астана, 2013. – 40 б.
- 3 Жасыл экономика: Қазақстан тәжірибесі. – Алматы: ҚР Экология, геология және табиғи ресурстар министрлігі; «Жасыл Даму» АҚ, 2020. – 156 б.
- 4 Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі. – 2021 жылғы 2 қаңтардағы №400-VI ҚРЗ
- 5 «Жаңартылатын энергия көздерін пайдалануды қолдау туралы» Қазақстан Республикасының Заңы. – 2009 жылғы 4 шілде, №165-IV ҚРЗ. – Астана: ҚР Парламенті, 2009. – 24 б.
- 6 Тұрақты даму және жасыл экономика: халықаралық тәжірибе. – Нұр-Сұлтан: ҚР Экология, геология және табиғи ресурстар министрлігі; «Жасыл Даму» АҚ, 2021. – 210 б.